

gyors politikai helyzetfelismerésének köszönhetően: 1968 és 1971 között ugyanis rövid időre kinyílt a „különutas”, más szóval Nyugat-barát politika kisablaka Romániában. Román csapatok nem vettek részt Csehszlovákia megszállásában, és ez Románia iránti rokonszenvvel töltötte el az amerikai politikát; igen, Nixon is ellátogatott akkor Bukarestbe! Hivatalos támogatáshoz jutottak vidéki magyar lapok, az *Előre* c. eléggé szürke, unalmas pártlapnak irodalmi melléklete indult... sorolhatnám ennek a korszaknak ideiglenes eredményeit (nyilvánvaló mindebben a Kritérium igazgatójának, Domokos Gézának a szerepe). Mint ahogy az is napnál világosabb, hogy Ceaușescu kínai útja után (1971 kora nyarán) hirtelen lefagynak a „nyitás” virágai. Ettől a dátumtól kezdve egyre kevesebb virág virágozik Romániában. Hiába kér tehát „friss levegőt... Bukarestből” a pusztakamarási öreg magyar, Románia fővárosából még nagyon sokáig csak ukázok, utasítások és értelmetlen rendszabályok érkeznek.

Sütő András azonban nem adja fel, tovább harcol az anyanyelvért, és úgy hiszem, ekkortól lesz a romániai magyarság egyik legjobb, legrepresentatívabb írója. A rendszerváltás után, a marosvásárhelyi események során pedig a sovinszta terror áldozata és (sokak számára) a helytállás hőse. Akit ma, 2016-ban is örömmel olvasok, és remélem, még sokan forgatnak a *Korunk* olvasói közül.

A VÁGTATÓ VONAT

■ Szabédi László 57 éve halott, mondhatnánk úgy is, 57 éve halhatatlan. A május az ő évszaka, évfordulás ünnepe. Mi által lesz ez az ünnep igazán ünneppé? Azáltal, hogy ki-ki őszintén megnyilatkozhat a hajlama és ízlése szerint. Szabédit nem kell bezárni a kegyelet börtönébe, nincs szüksége erre. Ha valaki csakugyan nagy, arról bárki büntetlenül állíthatja, hogy kicsi. Kaphat babért, hagymakoszorút.

Egy ellentmondásos korszak vívódó, tipródó alkotója volt, akinek életútját és életművét immár több irányból feltárt dokumentumok, elemzések teszik ismertté.

Szabédi László sírjánál állva kézenfekvő az indulás felől szemlélni életútját, életművét, ez utóbbit költészetére értve. Nemcsak azért érdemes ezekre a korai költői zsongékre figyelni kissé, mert nem voltak eddig kéznél, elfelejtődtek, iskolásfüzetekben, iskolai lapokban rejtőztek, ide-oda bejegyezve papírfoszlányokon halványodtak. Pepita füzetekben szinte világon túli derűt sugárzó zeneiséget és evilági fájdalmat megtaláló tizenhat éves költőre akadtam, s úgy vélem, hogy elidőzhetünk itt egy kissé *Emlékeim* című versénél.

Titokzatos réten állok / Egyet hallok, egyet látok / Mellettem a vonat vágat / A fekete éjszakának / Hallom, látom, horkol, lángol / Tüzet prüszköl orrlikából / S hajrá, hajrá továbbáztat / A fekete éjszakának – / Még fülembé cseng a hangja / Még szemembe villan langja / Halk hang; mint mikor keblemből / Titkos bánat jajjá feltör – / Lány lang; vénasszony szemében / Villan ilyen ó-émléken... / Hang, láng csuklik; hallom? Látom? / Lelkem sír-e hangon, lángon / Tán szemem vibrál, fülembé cseng / Lát, hall még : - a vonat elment.

A vágató, orrlikából tüzet prüszkölő vonat egész versen átvonuló képe a versritmus katatón lüktetésének köszönhetően még inkább sejtelmet, titkot, sötétséget és titkos bánatot hordozó hangulati jelkép, de egyben kései nagy verseit is sejteti.

Motívumai érettebb versekben teljesebben ki, s a történelmi, politikai változások hatására más dimenziót kapnak, az élettörténet felől nézve pedig tragikus mélységet nyernek.

Szinte félelmetesen hat, amint a nagy szintetizáló költői művet, *A szabédi Nagyréten*, 1936-os versét a zsengek néhány jelentősebb költeményével összevetjük. Együtt van itt a Szabédi-líra valamennyi nagy témája, motívuma: a vasút, a halál, a megértésre vágyás – nem találás, idegenségérzet, egyedüllét, a hagyomány, a hatás, a megcsinálás nehézsége, a létezés nehézsége. A nagy költő versében minden mindenkor együtt van, és egyszerre van. *A szabédi nagyréten*ben mindez tökélyre vitt formában; nem rímképletre redukálva, hanem költészetként előállítva.

„A halál tragikuma legteljesebb abban a pillanatban, amikor legnagyobb az életigenlés, fordított arányban van a természetes vággyal” – írja a huszonkét éves Székely László Diáriumában, hosszan elidőzve a tragikum műfajelméleti és a valóságos életbeni szerepének vizsgálatánál.

A tragédiaalkotó, bonyodalomszövő és szenzációkat felmutató élet rácáfol a poétikára. A tragikus élettörténet szimbolikus vonatkozásaival azt bizonyítja, hogy Szabédi elméleti tragédia-megközelítése élő, szívdobogtató és húsba vágó értékeket közvetít ma is.

Az alkotást szabadon kibontakozni nem hagyó, azt gátló rendszerekben a tudományos munkát és költészetet párhuzamosan művelni kívánó lét tragédiája színpadias, hallatlanul tragikus és megrázó. Unitárius teológiát végez, filológiai tanulmányokat folytat, többek között Strasbourghban. Nemzedéke egyik kiemelkedő költője, kritikusa, később irodalom- és nyelvelméleti író. 1947-től a Bolyai Egyetem tanára. Diákjait lenyűgöző erejű intellektusa vonzza. Az ötvenes évek elejétől fokozatosan ismeri fel, hogy a világmegváltó eszméket képviselő rendszer meggyalázza azokat az eszméket, amelyekre ő az életét tette fel. A kolozsvári román és magyar egyetem egyesítésekor szembekerül a legfelső pártvezetéssel, és öngyilkos lesz, vonat elé veti magát.

Korai és érett versvilágának olvasói, ezek élvezői a tragikus élet leválasztása mellett is, a múltónak látszó öröklétet társíthatják neve mellé. Szabédit végül is nem lehetett kisajátítani. Mindenkié ő, minden olvasójáé.

Bartha Katalin Ágnes

